

7. חינוך חברתי וחינוך בלתי פורמאלי

7.11 קייטנות ומחנות קיץ

7.11-26 מחנות קיץ – בטיחות

1. מבוא

1.1 תמצית

סעיף זה מכיל את הוראות הבטיחות המחייבות לפעילות במחנה שנועדו לסייע במניעת תאונות ונפגעים במהלך הפעילות במחנה.

1.2 מטרת הפרסום

א. התוקף: החל מ-1 באפריל 2011

ב. התחולה: ילדי כיתות ג'-י"ב

ג. הסטטוס: החלפה

ד. חוזרים קודמים באותו נושא

– סעיף 7.11-19, "קייטנות ומחנות קיץ – בטיחות ותברואה", בחוזר הוראות הקבע סט/8(ג) – **מבוטל**

– סעיף 5.1-32, "הבטחת הבטיחות בקייטנות ובמחנות קיץ", בחוזר הוראות הקבע סב/6(ב), "הבטחת הבטיחות במערכת החינוך" – **מבוטל**.

ה. חוזרים קודמים בנושאים קשורים

- סעיפים 6.2-24 עד 6.2-27 בחוזר הוראות הקבע סה/9(ג), "טיולים – היבטים פדגוגיים-ארגוניים, בטיחותיים וביטחוניים והביטחון בפעולות חוץ-בית-ספרית" – **בתוקף**
- סעיף 6.2-28 בחוזר סו/3(א) "חוזר טיולים – תיקון לסעיף 6.2-24 בחוזר הוראות הקבע סה/9(ג)" – **בתוקף**.

1.3 התפוצה

החוזר יופץ לכל העוסקים במחנות: מנהלי המחנות, מנהלי המחלקות לחינוך ברשויות, מנהלי היחידות לנוער ברשויות, מנהלי מינהל החברה והנוער במחוזות, מנהלי תחום הנוער והקהילה במחוזות, המפקחים המחוזיים לנושא מחנות במחוזות, תנועות הנוער, החברה למתנ"סים, מוסדות ממשלתיים נוספים שיש להם מעורבות בנושא המחנות, כמו משרד הבריאות, משרד הפנים, משטרת ישראל, נציבות שירותי הכבאות וההצלה, המוסד לבטיחות ולגיהות, החברה להגנת הטבע, רשות הטבע והגנים הלאומיים והקרן הקיימת לישראל.

1.4 יישום ומעקב

- מפקחים מטעם מינהל החברה והנוער יבצעו פיקוח מדגמי על המחנות.
- פקחי הטיולים יבצעו פיקוח מדגמי על המחנות.
- יועצי הבטיחות המחוזיים יבצעו פיקוח ובקרה על המחנות.

1.5 הגורם האחראי

א. שם היחידה: האגף הבכיר לביטחון, לבטיחות ולשעת חירום

- ב. בעל התפקיד: ממונה הבטיחות הארצי
ג. מספר הטלפון: 02-5603001
ד. הדואר האלקטרוני: rotemza@education.gov.il

1.6 נספחים

- נספח א: [טופס רשימת בדיקה של הבטיחות במחנות נוער](#)
נספח ב: [טופס הנחיית שיפור](#)
נספח ג: [טופס הנחיית בטיחות](#).

2. ניהול הבטיחות במחנה

2.1 כללי

2.1.1 ניהול הבטיחות הוא חלק בלתי נפרד משגרת הניהול הכוללת של מנהל המחנה. תהליך ניהול הבטיחות ממוקד במניעת כשלים וטעויות העלולים לסכן את החניכים, והוא כולל שני היבטים מרכזיים: האחד הוא זיהוי של הסיכונים הקיימים במחנה והערכתם, והאחר – העיקרי – הוא החשיבה הבטיחותית. נציג בקצרה שני היבטים אלו:

א. **זיהוי הסיכונים במחנה והערכתם:** תהליך זה נעשה בשלב התכנון וההכנה הכוללת של המחנה בסיוע יועצי בטיחות ומפקחים מטעם משרד הבריאות. בתהליך זה יש לזהות את הסיכונים השונים הטמונים בפעילות במחנה המפורטים ב-2.2 להלן ולקבוע דרכים למיגורם או להפחתתם.

ב. **חשיבה בטיחותית:** תהליך זה נעשה במהלך המחנה עצמו. לקראת כל פעילות המתקיימת במסגרת המחנה (עבודה מחנאית, פעילות ספורט, סיור וכד') יקיים מנהל המחנה תהליך של חשיבה מקצועית שבמסגרתו ייבחנו הסיכונים, תוסברנה הנחיות הבטיחות של המחנה ותתקיים פעילות הכנה מתאימה. כך למשל לקראת עבודה על מתקן מחנאי כלשהו יוגדרו במדויק בעלי התפקידים, המדריכים יונחו ללמוד היטב את הנחיות הבטיחות המקצועיות הנוגעות לעבודה מחנאית, יינתנו דגשים בכל הקשור בעבודה בגובה ובעבודה עם כלי עבודה ויודגש כי יש לבדוד את המקום מחניכים אחרים שאינם עובדים על המתקן. דוגמה נוספת: לקראת פעילות לילה ינחו מנהל המחנה והמדריכים את כלל המדריכים בפרטי הפרטים ובהנחיות הבטיחות הרלוונטיות מתוך חוזר המנכ"ל לבטיחות ויורו להם לפעול לפיהם.

2.1.2 ניהול הבטיחות יוצר שגרת פעילות של התנהגות מחנאית בטוחה. שגרה זו כוללת דיווח על אירועים חריגים, התמקצעות של כלל החניכים בכללי הבטיחות המחייבים, הכשרת בעלי התפקידים לכל נושא ופעילות ועיסוק ודיון בכל פגישה בענייני בטיחות, הכוללים בדיקה, למידה והפקת לקחים מאירועי בטיחות ומתאונות. שגרת פעילות זו מובילה להישגים מחנאיים טובים יותר.

2.2 עיקרי הסיכונים בפעילות מחנאית

השהייה במחנה והפעילות המתקיימת בו מזמנות סיכונים רבים; להלן העיקריים שבהם:

2.2.1 **סיכונים הקשורים בעבודה מחנאית,** כגון הקמת המחנה ופירוקו, עבודה עם סנדות כבדות, בניית מתקנים בגובה, שימוש בכלי עבודה כמו מסור, סכין, פטיש, גרזן והלמנייה ועוד

2.2.2	סיכונים הקשורים בספורט אתגרי ובפעילות שדה , כגון ספורט שימושי, רפסודייה, פעילות לילה, טיול אופניים, ניווט, טיפוס וגלישה ועוד
2.2.3	סיכונים הקשורים באש : כוויות ממדורות בשטח, כוויות משימוש בדלקים מסוכנים, שרפות יער וכד'
2.2.4	סיכונים הקשורים בשהיית לילה ובלילת שטח : היתקלות ביתדות, נפילה מערסלים או ממתקנים מחנאיים וכד'
2.2.5	סיכונים הקשורים בבריאות : שתיית מים מזוהמים, הרעלות במזון וכד'
2.2.6	סיכונים הקשורים בעבודה במטבחי שדה : היפגעות בעת חיתוך מזון ובעת שימוש במערכות הגז, היפגעות משמן רותח וכד'
2.2.7	עקיצות רמשים ועקרבים והכשת נחשים
2.2.8	היפגעות מכלי רכב הנוסעים משטח המחנה
2.2.9	התייבשות ואיבוד נוזלים כתוצאה ממאמץ יתר ומעבודה בשמש
2.2.10	התחשמלות מקווי מתח העוברים ליד מתקנים או כתוצאה מאלתורים.

2.3 דגשים ועקרונות לבחירת שטח המחנה

מחנה נוער המוקם בחורשה או במגרש פתוח יעמוד בתנאים האלה לפחות:

- 2.3.1 המחנה יוקם במרחק העולה על –
- א. 35 מ' ממרכז קו מתח גבוה;
  - ב. 100 מ' מעורק תנועה ראשי;
  - ג. 150 מ' ממאגרי מים פתוחים;
  - ד. 100 מ' משדות המושקים בקולחין או משדות מרוססים;
  - ה. 25 מ' מקו מים בשפת הים;
  - ו. 100 מ' לפחות משדות חקלאיים המושקים בקולחין או מרוססים;
  - ז. 150 מטר ממאגרים של מי שתייה.
- הערה: במקום שיש בו חריגות מהנחיות אלו יש לקבל אישור מיוחד מממונה הבטיחות הארצי במשרד החינוך.
- מחנה יוקם ביער לאחר תיאום עם הגוף המחזיק והממונה על היער כמו קק"ל, רשות מקומית או בעלות אחרת.
- 2.3.2 המחנה יוקם במרחק סביר מאזור מגורים, מאזור תעשייה, ממבצרים עתיקים וממבנים נטושים, מביצות ומשולוליות וממקומות לסילוק אשפה ושפכים.
- 2.3.3 שטח המחנה יהיה נקי מעשבי בר ומקוצים עד למרחק של 10 מ' מהמבנים או מהאזורים הקיצוניים.
- 2.3.4 אם המחנה מוקם בחורש, יש לקיים בדיקה של יערן מקצועי לגיזום עצים או ענפים העלולים לקרוס ולסכן את חיי השוהים במקום.
- 2.3.5 אם המחנה מוקם בחורשת אורנים, יש לוודא עם הקק"ל או עם הבעלות על היער כי החורשה עברה טיפול נגד טוואי התהלוכה.
- 2.3.6 מחנה המוקם על שפת הים (כולל שפת הכינרת), במרחק הקטן מ-50 מטר ממנה, יתוחם (בעזרת חבל ושילוט ברור), ויותקן בו שילוט האוסר גישה למים. למשתתפים יובהר חד-משמעית כי הכניסה למים מותרת אך ורק באזור של חוף מוכרז על ידי רשויות הרישוי כשטח רחצה ובפיקוחם של סגל המדריכים.

2.3.7 אם המחנה מוקם בצמוד לנחל זורם, כגון הבניאס, יש לדאוג לסידורים הולמים לבטיחות החניכים ולאישורים מתאימים לשהות ולפעילות במים במקום מחדר המצב וממשרד הבריאות.

2.3.8 אסור לקבוע שטח מחנה במבצרים עתיקים, בכפרים נטושים, בשטחים ביצתיים, במקומות שיש בהם מי תהום גבוהים, בשטחים סלעיים ובקרבת אתרי אשפה.

2.4 העמסה ופריקה של משאיות וכלי רכב אחרים במחנה

הערה: הנחיות אלו תקפות לשלבי בניית המחנה, הפעלתו ופירוקו.

2.4.1 יש לפנות מראש את ציר התנועה של כלי הרכב מכל ציוד ואנשים.

2.4.2 השטח שפורקים בו את הציוד, מרכזים אותו או מעמיסים אותו על כלי הרכב יופרד באופן מוחלט מהאזור שהחניכים נמצאים בו, ולא יהיו בו חניכים ואנשים אחרים שאינם עוסקים בהעמסה.

2.4.3 בכל נסיעה של כלי רכב בתוך המחנה – לפנים או לאחור – יכוון או ילווה את הרכב איש צוות מהמחנה.

2.4.4 כל העוסקים בהעמסה, בפריקה ובהכוונה יזוהו באמצעי זיהוי כלשהו כמו כובע או חולצה, ובלילה יחבשו כובעים עם פסים זוהרים או אפודות זוהרות כדי שיבלטו בשטח העבודה.

2.4.5 במהלך הפריקה וההעמסה של ציוד במשאיות, הן בשלב החלוצי, הן בשלב המאסף והן במהלך הפעלת המחנה, יהיה נוכח איש צוות רפואי במחנה.

2.4.6 יש לתכנן את אופן ההעמסה בהתאם לסוג הציוד וכן לחזק את הציוד בחבלים קשורים כהלכה.

2.4.7 אין לזרוק ציוד לתוך כלי הרכב.

2.5 מתקני מחנאות

2.5.1 אישורי בטיחות

אנו מבחינים בין שלושה סוגים של מתקנים מחנאיים לעניין אישור הבטיחות:

א. **מתקן מחנאי שגובהו המרבי 2 מ'** יאושר מההיבט הבטיחותי בידי המדריך הבוגר בשטח.

ב. **מתקן מחנאי שגובהו מעל 2 מ'** (אך לא יותר מ-4 מ') יאושר מההיבט הבטיחותי בידי בעל תפקיד שהוכשר והוסמך מטעם הנהגת תנועת הנוער או הגוף המפעיל את המחנה לאשר מתקנים מחנאיים. האישור יתייחס לפרטים האלה:

(1) תכנית המתקן (סרטוט, חומרים, חיזוקים, עומסים ופרטים נוספים)

(2) תכנית ההקמה (העובדים וכשירותם, סדר העבודה, האחריות, הבטיחות והפיקוח)

(3) השימוש (בדיקה חזותית ובדיקת היציבות).

ג. **מתקן מחנאי הנדסי** (מתקן שגובהו מעל 4 מ' אך לא יותר מ-6 מ') יאושר מן ההיבט הבטיחותי בידי בעל תפקיד שהוכשר והוסמך מטעם תנועת נוער מוכרת בלבד לאשר מתקנים מחנאיים, לאחר שהוא ייוועץ במהנדס/בהנדסאי אזרחי רשום. האישור יתייחס לפרטים האלה:

(1) תכנית המתקן (הדגם, הסרטוט, החומרים, החיזוקים, העומסים ופרטים נוספים)

(2) תכנית ההקמה (העובדים וכשירותם, סדר העבודה, האחריות, הבטיחות והפיקוח)

(3) השימוש (בדיקה חזותית ובדיקת היציבות).

2.5.2 הקמת המתקנים, השימוש בהם ופירוקם

א. שלב ההכנות

- (1) לפני תחילת ההקמה של מתקן כלשהו יש להגדיר את סוגו, לקבוע את גובהו ואת מיקומו המדויק ולהכין תרשים או דגם שלו.
- (2) תכנית המתקן תאושרנה בידי מנהל המחנה.
- (3) השטח שבו יוקם המתקן לא יהיה מתחת לקווי חשמל או טלפון.
- (4) שטח המתקן יגודר בגידור תוחם, והכניסה אליו תותר רק למי שעוסק בהקמתו.
- (5) יש להכין מראש את כל הציוד הנדרש, ובכלל זה סנדות, מסמרים, חבלים וחומרי בנייה אחרים.
- (6) יש למנות מדריך בעל ידע והכשרה מתאימים וניסיון של שנה לפחות בהקמת מתקן שיהיה אחראי על הקמתו.
- (7) יש לתדרך את הקבוצה שתשתתף בהקמת המתקן. התדריך יכלול הוראות בטיחות ואמצעי אבטחה לעבודה במקומות גבוהים.
- (8) יש לדאוג כי בקרבת מקום ובהישג יד תימצא ערכת עזרה ראשונה.

ב. שלב ההקמה ("החלוצ")

- (1) המתקן ייבנה בפיקוחו ובהנהלתו הישירה והמתמדת של המדריך האחראי ויאושר בידי מנהל המחנה או רכז הבטיחות במחנה.
- (2) במשך כל זמן ההקמה תותר הכניסה לשטח המתקן רק למי שעוסק בבנייה ורק באישור של המדריך האחראי.
- (3) יש לנקות את שטח המתקן מאבנים, מיתדות שנותרו בשטח מפעילות קודמת ומכל עצם אחר העלול לסכן את החניכים.
- (4) על מתקן שגובהו מעל ל-4 מ' לא יעלו יותר מ-6 אנשים בו-זמנית.
- (5) המתקן ייבנה מעץ, והחיבורים ייעשו באמצעות חבלים.
- (6) לא יותקנו אלמנטים בעלי פינות חדות הבולטים מדפנות המתקן מתחת לגובה 2 מ' מפני הקרקע.
- (7) שטח המתקן יגודר בגידור תוחם ובקרבתו יוצב שלט: "אין כניסה לחניכים ללא ליווי מדריך!".
- (8) במתקן שאין לו משטח עבודה וגובהו מעל 2 מ' תיעשה העבודה עם רתמה תקינה ועם חבל אבטחה לעיגון יציב, לאחר שהחניך יעבור הדרכה כיצד לעבוד עם רתמת אבטחה.
- (9) בסיס המתקן יהיה מרובע, ומידותיו תהיינה X22 מ' לפחות ו-X44 מ' לכל היותר (לא כולל החצובות והמשולשים).
- (10) היתדות תוצבנה במרחק של לא יותר ממטר אחד זו מזו.
- (11) המתקנים יעוגנו לעצים יציבים או למעגנים בשיטות המקובלות לפי הצורך.
- (12) בתום הבנייה של שלד המתקן ייבנו מעקות בכל מקום שיש בו תנועה של אנשים בגובה שמעל 2 מ'.

- 13) אם מרכיבים את המתקן על בסיס בטון קיים יש לחברו לווים או ליתדות שיוכנו מראש בשטח.
- 14) העלייה למתקן תיעשה על גבי סולם בעל שלבים הצמוד למתקן. אם גובה הסולם הוא מעל 2 מ' יש להתקין מעקה גב לכל אורכו למניעת נפילה. אם העלייה נעשית בשיטה אחרת (לא באמצעות סולם), יש להתקין מאחזי יד בגובה של 110 ס"מ.
- 15) מתקן לשינה שגובהו מעל 50 ס"מ חייב במעקה מכל צדדיו. גובה המתקן לא יעלה על 1.5 מ', ובכל מקרה הוא יהיה חד-קומתי.
- 16) התקנת חשמל במתקן תיעשה אך ורק בידי חשמלאי מוסמך. מתח החשמל יהיה 24 וולט בלבד.
- 17) בנייה בשעות החשכה מותרת אך ורק בתנאים האלה:
- א) החניכים והמדריכים ינחו בשעות היום לקראת עבודתם בחשכה.
- ב) הפעילות תיעשה ללא פגיעה בכמות המחייבת של שעות שינה – 6 שעות שינה רצופות בלילה ומנוחה של שעה אחת בצהריים.
- ג) במקום תהיה תאורה מתאימה שהוכנה מראש ואושרה בידי חשמלאי מוסמך.

ג. ציוד וחומרים

- 1) הציוד שמשמשים בו להקמת המתקן (כגון פטישים וצבתות) יהיה תקין, ויש להשתמש בו בצורה המתאימה לייעודו.
- 2) אם משתמשים במסמרים עליהם להיות מפותלים. המסמר יהיה באורך שלא יבלוט מהרכיבים.
- 3) היתדות לחיזוק המתקן תהיינה מברזל, וגובהן יהיה בין 20 ס"מ ל-1.2 מ'.
- 4) אורכן של הסנדוד המשמשות להקמת המתקן יהיה 1-7 מ' ועוביין 3-12 ס"מ.
- 5) המדריך האחראי יבדוק את הסנדוד ויוודא כי הן מותאמות לייעודן וכי הן חזקות וללא ריקבון, תולעים או סדקים.
- 6) יש להשתמש בחבלים שזורים העשויים מסזל או מחומרים סינתטיים שעוביים 4-12 מ"מ. חבלי הסזל יהיו בשימוש חד-עונתי. חבלי סזל ששימשו כמיתרים לחיזוק מתקנים יכולים לשמש ככאלו לשנה אחת נוספת בלבד; כל זאת לאחר שייבדקו ויאשרו על ידי המדריך האחראי. בחבלים סינתטיים (מפוליפרופילן), שהם חזקים יותר, יש להשתמש בהתאם להוראות היצרן ועד 5 שנים, בתנאי ששלמותם ותקינותם תיבדקנה לפני השימוש (הבדיקה תיעשה על ידי המדריך האחראי על בניית המתקן). מומלץ לסמן חבלים סינתטיים כל שנה בצבע אחר כדי לזהות את תקופת השימוש בחבל.
- 7) חבלים שיצאו משימוש יש לחתוך לאורכים קצרים כדי למנוע שימוש נוסף בהם. חבלים מסזל עשויים מחומרים אורגניים וטבעיים, ואפשר לזרוק אותם לאשפה רגילה. לעומת זאת חבלים סינתטיים עשויים מחומרים שאינם מתפרקים, ולכן אסור לשרוף אותם, ומומלץ לאספם ולהעבירם למחזור.

8) הקשר של חבל לצורך חיבור סנדה יהיה קשר מוט. סוג הכפיתה לצורך חיבור הסנדות תהיה מרובעת, מצולבת או כפיתה שמינית, בהתאם לצורך. עובי חבל הכפיתה 4-6 מ"מ.

9) אפשר להשתמש בחומרי בנייה נוספים, כמו מתכת, קירות וברזל, אולם אורכם לא יעלה על מטר אחד, והשימוש בהם יהיה בבסיס התחתון של המתקן.

2.5.3 כלי עבודה

א. יש לוודא כי כלי העבודה במחנה – ובכלל זה כלי העבודה החשמליים – תקינים, כמפורט להלן:

1) **גרזנים:** החיבור של הגרזן לקת יהיה תקין.

2) **מעדרים:** הקת תהיה שלמה ולא סדוקה.

3) **מסורים:** המסורית תהיה שלמה וללא שיניים שבורות.

ב. יש לוודא כי במחסן מצוי כל הציוד הנדרש וכי אין בו ציוד מיותר וחומרים דליקים.

ג. החומרים והציוד יאוחסנו בדרך שתימנע נפילתם על אנשים הנמצאים בקרבתם.

2.5.4 שלב השימוש במתקן

א. המדריך הממונה על הקמת המתקן יהיה הראשון שישתמש בו, והוא יבדוק את חוזקו ואת יציבותו.

ב. עליית חניכים למתקן תיעשה בליווי מדריכים.

ג. יש לציין בשילוט ברור את גיל החניכים הרשאים להשתמש במתקן ואת מספר האנשים הרשאים להשתמש בו בו-זמנית.

ד. בכל בוקר, עם תחילת הפעילות, ייבדקו המתקנים בידי מדריך אחראי לפי רשימת בדיקה מסודרת.

ה. בשעות הלילה אין לעלות על מתקן שגובהו מעל 2 מ'.

2.5.5 שלב הפירוק ("המאסף")

א. לצורך פירוק המתקן ימונה מדריך אחראי בעל ידע והכשרה בהקמת מתקן ובפירוקו.

בעת פירוק המתקן יש לנקוט את כל כללי הזהירות שנקטו בעת ההקמה.

ב. מתקנים שגובהם מעל 2 מ' יפורקו באור יום בלבד. במקרים חריגים יש לקבל אישור מרכז המפעלים בתנועה.

ג. יש לגדר את שטח המתקן. הכניסה לשטח זה תותר אך ורק לעוסקים בפירוק המתקן.

ד. לפני תחילת הפירוק יתדרך המדריך האחראי את המפרקים בשלבי הפירוק.

ה. לצורך הפירוק יש להשתמש בציוד תקין ומתאים לשימוש.

ו. הפירוק ייעשה בשלבים, מהחלק העליון כלפי מטה. יש להימנע מגרימת מפולת בכל שלבי הפירוק.

ז. במהלך פירוק המתקנים יש לתת את הדעת לסיכונים הכרוכים בשימוש בסכינים לחיתוך חבלים.

ח. בתום הפירוק יש לסרוק את השטח היטב ולוודא כי כל היתדות הוצאו וכל המעגנים ששימשו לחיזוק המתקנים פורקו.

3. בטיחות באש

3.1 רקע

ההנחיות שלהלן נקבעו בשיתוף עם נציבות הכבאות וההצלה והופצו מטעמה כהוראות מחייבות לכלל תחנות הכבאות בארץ. ההנחיות הרלוונטיות תשמשנה גם מחנות הנמצאים בשטח פתוח. מפקח כבאות מרשות כיבוי אזורית רשאי להוסיף על הנחיות אלו או לגרוע מהן או לשנותן על פי שיקול דעתו המקצועי בשטח.

3.2 מניעת שרפות במחנה והתפשטות

- 3.2.1 רכז הבטיחות של המחנה יהיה אחראי על בטיחות האש ועל מניעת שרפות.
- 3.2.2 יש למנות כמה כיתות כוננות לכיבוי אש מקרב המדריכים וסגל המחנה שתפקידן לכבות את האש במקרה של דלקה ולנהל את הפינוי לשטח כינוס אם ידרש. כיתות אלו תקבלנה הדרכה מגורם מקצועי ותצוידנה בקשר אלחוטי.
- 3.2.3 במסגרת תרגול אירוע חירום יתורגל המחנה גם בפינוי בעקבות שרפה.
- 3.2.4 שטח המחנה יהיה נקי מצמחייה. יש לגזום ענפים שגובהם עד 3 מ' מהקרקע.
- 3.2.5 יש לנקש את העשבים בכל שטח המחנה.
- 3.2.6 יש לקבוע דרך מילוט מהיער שתוביל לשטח כינוס פתוח. לשטח זה יגיעו כל החניכים בעת אירוע חירום. דרך המילוט תסומן על גבי מפה.
- 3.2.7 יש לקבוע דרך כניסה ויציאה נוספת למחנה לשעת חירום, אשר תשמש לתנועת רכבי כיבוי והצלה. הדרך תהיה כבושה, ורוחבה יהיה 4 מ' לפחות.
- 3.2.8 במטה המחנה ובלוח המודעות יירשמו מספרי הטלפונים לשעת חירום, ובכלל זה מספרה של תחנת הכיבוי הקרובה.
- 3.2.9 במחנה שבו עד 200 חניכים תימצאנה 2 עמדות כיבוי לפחות, במחנה שבו 200-400 חניכים 4 עמדות כיבוי לפחות, ובמחנה שבו מעל ל-400 חניכים תהיה פריסת עמדות הכיבוי בהתאם להנחיות של שירותי הכבאות וההצלה.
- 3.2.10 עמדות הכיבוי תמוקמנה במקומות האלה: במגורי החניכים, במתחם הבישול, באזור מחסני הציוד ובאזור הגנרטורים.
- 3.2.11 כל עמדת כיבוי תכיל את האמצעים האלה לפחות: מטפה 6 ק"ג, מחבט וחבית מלאה עד למחציתה בשקי יוטה טבולים במים.
- 3.2.12 מכלי הגז, ובכלל זה הצנרת, יהיו מוגנים באמצעות שקים מלאים בחול. שקי החול ימוקמו באופן שיווצר חיץ בין מכלי הגז לבין המטבח.
- 3.2.13 מכלים לבנזין יוחזקו במקום מאובטח ובכמות מזערית לצורכי המחנה. המכלים יסומנו בכיתוב בולט ומתאים.
- 3.2.14 הדלק המותר לתדלוק ולשימוש לצרכים אחרים במחנה הוא סולר בלבד.
- 3.2.15 מכלי הדלק לגנרטורים יימצאו בתוך מכל מרכזי. מתחת למכל זה תהיה גיגית לאיגום ולאיסוף של נזלים ("מאצרה") שמטרתה לקלוט את כל תכולת המכל במקרה שתתרחש דליפה. נפח גיגית זו יהיה גדול ב-10% לפחות מהנפח של מכל הדלק.
- 3.2.16 יש למנות אחראי להפעלת הגנרטורים שיהיה אחראי גם לשימוש בדלק במחנה. האחראי ידאג ויקפיד לסמן את מכלי הדלק בסימון מאיר עיניים ולאחסן אותם במקום סגור הנגיש לשימוש ליעודו בלבד.
- 3.2.17 במחנות נוער ביער אין להשתמש באמצעי פירוטכניקה.

- 3.2.18 אין להדליק נרות באוהלים.
- 3.2.19 הדלקת נרות או "לפידים סיניים" (נרות המודלקים בתוך שקיות נייר הממולאות בחציין בחול או באדמה) או הדלקת נרות אחרת תיעשינה בהשגחה מדריך אחראי.
- 3.2.20 בתום השימוש בלפידים סיניים יש להמתין לדעיכת הנר, לוודא שהוא כבוי לחלוטין ולאסוף את שקיות הנייר עם החול למקום המיועד לכך.
- 3.2.21 **מדורות תודלקנה בכפיפות לכללים האלה:**
- א. הבערת האש תיעשה באישורו של רכז הבטיחות ובהשגחתו הישירה של מדריך אחראי שמונה בידי מנהל המחנה למטרה זו.
  - ב. אם קיים בשטח המחנה מקום המיועד להבערת אש יש להשתמש בו.
  - ג. המדורה תמוקם בקרחת יער, במרחק של 25 מ' לפחות מעשבייה, ממכלי דלק, ממכלי גז ומחומרים דליקים אחרים.
  - ד. סמוך למדורה ובמרחק בטוח ממנה תוצב עמדת כיבוי.
  - ה. בסיום הבערת המדורה תכובה האש בהשגחתו הישירה של המדריך האחראי, והוא יוודא כי האש כובתה לחלוטין.
  - ו. במקרה של דלקה יש להתרחק מיד מהאזור, להפעיל את כיתת הכוננות ובמקרה הצורך להזעיק את שירותי הכבאות.
  - ז. החניכים וצוות המחנה יתודרכו עם הגעתם למחנה בנושאים הכלולים בהנחיה זו.
- 3.2.22 **כתובות וסמלי אש יוצבו ויובערו בכפיפות לכללים אלה:**
- א. הצבת כתובות וסמלי אש והבערתם יעשו באישורו של רכז הבטיחות ובהשגחתו הישירה של מדריך אחראי שמונה בידי מנהל המחנה למטרה זו.
  - ב. כתובת האש תמוקם בקרחת יער, במרחק של 25 מ' לפחות מעשבייה, ממכלי דלק וגז, מחומרים דליקים אחרים ומקהל הנאספים.
  - ג. סמוך לכתובת האש ובמרחק בטוח ממנה תוצב עמדת כיבוי.
  - ד. נוסף לעמדת הכיבוי ימצאו במקום 5 דליי מים. הלפידים יכובו אך ורק באמצעות טבילתם בדליי המים הללו.
  - ה. בשטח שמתקיים בו מפקד האש ימצאו חובש ורכב פינוי.
  - ו. הדלקת כתובות במסגרת מפקד אש תיעשה אך ורק בשטח המיועד לכך.
  - ז. מומלץ להרטיב את שטח הכתובות והסמלים במים לפני תחילת המפקד.
  - ח. שטח הדלקת הכתובות יהיה מסומן ומחובלל, ועל החניכים יאסר להימצא בו.
  - ט. הספגת כתובות האש תיעשה כשעתיים לפני הטקס, באמצעות סולר בלבד. בשום אופן אין לעשות זאת במהלך הטקס.
  - י. החניכים והמדריכים שיעמידו את הכתובות יחבשו כובעים וילבשו לבוש ארוך. לאחר סיום העמדת הכתובות הם יחליפו בגדים שנרטבו בסולר.
  - יא. בעת העמדת הכתובות יש לדאוג לעגינה נכונה באמצעות חוטי ברזל ויתדות ולסמנם בפסי בד לבנים ובולטים.
  - יב. הדלקת הכתובות תיעשה באמצעות לפיד שעווה או באמצעות מוט עץ שאורכו 1.5 מ' לפחות ובקצהו יוטה טבעית מלופפת בחוט ברזל וספוגה בסולר.

- יג. אין להשתמש בשערי אש.
- יד. הפעלת אומגות אש תאושר על ידי מנהל הבטיחות התנועתית, או על ידי יועץ בטיחות בבעלות שאין לה מנהל בטיחות.
- טו. אין להשתמש בלפיד הבנוי מקופסת שימורים.
- טז. כיבוי כתובת האש או סמל האש ייעשה בהשגחתו הישירה של המדריך האחראי, והוא יוודא כי האש כובתה לחלוטין.
- יז. אין לכבות כתובות אש וסמלי אש בעת בערתם (למעט במצבי חירום). יש להמתין עד תום הבערה והתקררותם של שלדי הברזל ואז להתיז מים על השטח שמתחת לכתובות או לסמלים, לפרקם, להוציא את היתדות ואת חוטי ברזל הקשירה ולוודא שוב שהכיבוי מוחלט.
- יח. לאחר פירוק הכתובות והסמלים יש להשאיר את השטח נקי ומסודר כראוי ולאחסן את הציוד במחסן סגור או במקום מוגן המיועד לכך.
- יט. הדלקת הסמאות תלווה על ידי אדם בוגר, בן 18 שנים לפחות, שקיבל הדרכה, ותבוצע על ידי בוגרים מכיתות י' ומעלה שקיבלו הדרכה מתאימה.

3.2.23 שימוש בזיקוקין די-נור במחנה

- א. זיקוקין די-נור הם חומרים מסוכנים ורגישים לפיצוץ, וזאת משום שהם מכילים חומר נפץ. הפיקוח עליהם מעוגן בחוק חומרי נפץ ובתקנות משרד העבודה. חוק חומרי הנפץ נחקק ב-1954 (התשי"ד), ועם השנים התווספו עליו תקנות והוספות. החוק ותקנותיו מגדירים בצורה מפורטת את כללי השימוש בחומרי נפץ, אחסנתם, יבואם ומכירתם וכן את החלוקה הברורה בין הרשויות והגופים השונים באחריות הפיקוח על הזיקוקין די-נור.
- ב. מפעילי מחנות המעוניינים לשלב בטקסי הסיום הפעלת זיקוקין די-נור יקפידו לפעול על פי ההנחיות האלה:
- 1) הכנסת זיקוקים למחנה והפעלתם תיעשה אך ורק באמצעות מפעיל מורשה בעל היתר ותעודת הפעלה המעידה כי הוכשר בידי משרד העבודה להפעלת זיקוקים.
  - 2) לצורך הפעלתם של זיקוקין די-נור שקוטרם 40 מ"מ ומעלה יש לקבל את האישורים הבאים (הפעלת זיקוקין שקוטרם מתחת ל-40 מ"מ אינה מצריכה קבלת אישורים אלה):
    - א) אישור המשטרה המקומית, באמצעות חבלן משטרת
    - ב) אישור מכבי אש, הכולל הוראות בטיחות באש
    - ג) אישור המפקח האזורי על העבודה ממשרד התמ"ת.

4. התקנת גנרטור ותשתיות חשמל במחנה

- 4.1 התקנת גנרטור תיעשה אך ורק בידי חשמלאי מוסמך (על פי חוק החשמל, התשי"ד-1954 ותקנותיו).
- 4.2 לכל גנרטור ימונה אחראי והוא בלבד יעסוק בהפעלת הגנרטור.
- 4.3 הגנרטור ומערכת החשמל המוזנת באמצעותו ייבדקו לפני הפעלתו הראשונה של הגנרטור ולאחר כל שינוי שיבוצע בו בידי חשמלאי בודק בעל רישיון מתאים (חשמלאי הרשאי לבצע בדיקות מתקן חשמל בהתאם לסוג הרישיון שלו, למעט עבודות חשמל שתוכננו ובוצעו על ידו). הנחיות מתאימות תינתנה לאחראי על הגנרטור.
- 4.4 המרחק בין הגנרטור למחנה, מיקומו של הגנרטור והמיקום של מכל הדלק (הנפרד) יהיו בהתאם להנחיות של רשות הכיבוי האזורית.

- 4.5 עמדת תדלוק לגנרטור תוצב במרחק של 10 מ' לפחות ממנו. ליד העמדה יימצא מטפה כיבוי של 6 ק"ג לפחות.
- 4.6 קווי החשמל יותקנו בגובה של 2.5 מ' לפחות מעל פני הקרקע.
- 4.7 מערכת החשמל תהיה מוגנת באמצעות ממסר זרם פחת ברגישות של 30 מיליאמפר ומפסקים חצי-אוטומטיים.
- 4.8 לא יהיו חיבורי חשמל של 220 וולט לאוהלים.
- 4.9 תאורת חשמל לאוהלים תסופק במתח של 24 וולט בלבד.
- 4.10 אין לבצע אלתורי חשמל. כל התקנה, תיקון, הוספה או שינוי במערכת החשמל יבוצעו בידי חשמלאי מוסמך בלבד, כמתחייב בחוק החשמל.

5. שימוש במערכות גז

5.1 מערכת גז קבועה

- 5.1.1 השימוש במערכת גז קבועה במחנה ייעשה במטבח גדול המשמש לבישול.
- 5.1.2 מערכת הגז תותקן ותאושר בידי טכנאי גז ותיבדק לפני השימוש בה.
- 5.1.3 השימוש במערכת הגז ייעשה בידי אדם מבוגר או מדריך בוגר שמונה לכך מראש וקיבל הדרכה מתאימה ויש לו הידע לתפעל את המערכת.
- 5.1.4 במקרה שהתרחשה תקלה במערכת הגז או שנודף ממנה ריח של גז יש לבדוק את החיבורים ובמקרה הצורך להזמין טכנאי גז.
- 5.1.5 במסגרת הבדיקה של הטכנאי ייבדקו הווסתים של מכלי הגז.
- 5.1.6 מכלי הגז יאוחסנו במצב עמידה ובמקום מוצל, לא ייקברו באדמה ולא ייעטפו.
- 5.1.7 צינורות גז המונחים על הקרקע יהיו מוגנים מפני פגיעה. במקרה הצורך יש להשחילם לשרוול הגנה.
- 5.1.8 בקרבת הכיריים לא יימצאו חומרים דליקים (בד, שמן, דלק, מוצרי נייר, חבלים וכד').

5.2 מבערי גז ניידים ("כלבי גז")

- מבערי הגז הניידים מיועדים לבישול שדה ולתנאים שבהם נדרש להפעיל מערכת גז באופן חד-פעמי. המבערים מחוברים בחיבור ישיר למכלי גז של 30 ליטר לפחות, ופועלים באמצעות גז פחמני מעובה, שהוא חומר דליק שהשימוש בו כרוך בסיכונים רבים. משום כך יש להקפיד על יישום מלא וקפדני של כללי הבטיחות שלהלן:
- 5.2.1 מכלי הגז יובלו ברכב המיועד לציוד בלבד ואשר אינו מסיע נוסעים. במהלך הנסיעה יהיו המכלים מונחים במצב אנכי (בעמידה) ובצורה יציבה, באופן שלא ייפלו בעת טלטול הרכב.
- 5.2.2 הפעלת מבערי הגז תיעשה במקום פתוח ומאוורר ובידי מדריך מיומן שיוגדר כאחראי המכיר את המערכת.
- 5.2.3 אם יש בלוני גז נוספים יש להקפיד שיונחו במקום מרוכז ומרוחק מאזור ההפעלה ושלא תתאפשר גישה של חניכים למקום זה. ליד מצבור הבלונים יימצא מטפה 6 ק"ג.
- 5.2.4 בתום השימוש במערכת הגז יסגור המדריך האחראי את ברז המכל ויקפיד להעמיס את בלון הגז במצב אנכי (בעמידה), באופן שלא ייפגע במהלך הנסיעה.
- 5.2.5 פעם בחצי שנה תיבדק המערכת בידי טכנאי גז מוסמך. בבדיקה זו ייבדקו כלל האבזרים, החיבורים והצינור.

5.2.6 בהפעלת המבערים יש להקפיד על ההנחיות האלה:

- א. יש להציב את המבער באופן יציב, באמצעות הרגליות.
- ב. יש להציב את כלי הבישול באופן יציב ולוודא כי אינו מתהפך כאשר הוא מלא במים או במזון.
- ג. להדלקת המערכת יש לפתוח קודם את הברז הראשי שבמכל ולאחר מכן את ברז המבער. במקביל לפתיחת ברז המבער יש להגיש גפרור להדלקה.
- ד. הלהבה צריכה להיות חזקה, רועשת וכחלחלה. אפשר לווסת את עוצמת האש באמצעות ברז המבער.
- ה. לכיבוי המערכת יש לסגור את ברז המבער ולאחר מכן את ברז המכל. אם יש צורך בפירוק המערכת, יש לסגור קודם את ברז המכל ולאחר מכן את ברז המבער.

6. דיווח על תאונה, תחקיר והפקת לקחים

- 6.1 מדי ערב יבדוק מנהל המחנה את יומן המרפאה שתפורטנה בו פניות של חניכים למרפאה, ינתח את הסיבות ואת הגורמים של פניות אלו, ולאור זאת יבחן את פעולות המניעה הנדרשות לקראת היום הבא. אירועים חריגים יוצגו בידי המדריכים הבכירים, והלקחים שלהם יופצו לכלל השוהים במחנה באמצעות פרסום והעברת מידע.
- 6.2 במקרה שאירעה תאונה ואחד החניכים נפגע – בין אם הדבר אירע במחנה עצמו ובין אם בפעילות מחוץ למחנה – על מנהל המחנה לפעול כדלהלן:
  - 6.2.1 עליו לדווח על האירוע לרכז המפעלים של התנועה או לבעלים של המחנה, ואם החניך הנפגע פונה לבית החולים ואושפז – גם לחדר המצב לטיוולים של משרד החינוך, בטלפון 02-6222211.
  - 6.2.2 עליו להודיע להורי החניך שנפגע על מצבו.
  - 6.2.3 אם החניך פונה לבית חולים עליו למלא טופס דוח על תאונה ולשלחו למזכ"ל התנועה או לבעלים של המחנה וכן למינהל החברה והנוער במחוז.
  - 6.2.4 במקרה של תחלואה או חשד לתחלואה הקשורה לתנאי תברואה יש להתקשר בדחיפות ללשכת הבריאות האזורית.
- 6.3 בכל אירוע שנפגע בו חניך, גם אם מדובר בהתייבשות קלה ואף אם החניך לא פונה לבית החולים אלא למרפאת המחנה, יבדוק המדריך הישיר את הסיבות לאירוע, והנושא ייבדק בידי הנהלת המחנה.